

Allerzielen en Allerheiligen: meer dan gedenken alleen

(Johan Gortworst)

Sterven in de openbaarheid

De afgelopen maand overleed de bekende schrijver en arts Ivan Wolffers. Een bevlogen man die veel werk heeft verzet om de afstand tussen de medische stand en de gewone mens te verkleinen. Het was een doordacht afscheid van het leven. Je kon op Twitter zijn naderend einde bijna tot op de laatste dag volgen. Vlak voor zijn dood schreef hij: 'Als je mijn tranen ziet, weet dan dat ze niet van verdriet zijn, maar van geluk en ontroering omdat het leven zo gul voor me was.' De waardering voor zijn persoon en werk is groot.

De zanger en componist Jan Rot overleed dit voorjaar. Hij deed wekelijks in een krantenbijlage verslag over het verloop van zijn ziekte. Hij hing aan het leven. Hij probeerde zo lang mogelijk op te treden, want in een zaal met enthousiaste en ontroerde mensen vergat hij zijn pijn. Dappere mannen die zo voor het oog van het publiek hun eindigheid hadden aanvaard. Jan liet vijf kinderen na. Is het publiek delen van je sterfproces een nieuw ritueel in ons werelddeel? Nog niet zo lang geleden hield je je ziekte zo lang mogelijk geheim. Je wilde de ander (nog) niet mee belasten. De dood hield je op afstand. Kunnen we ons aan deze voorbeelden spiegelen?

'Allerzielen in het Vondelpark'

Het lijkt er inderdaad op alsof deze generatie minder moeite heeft met het stilstaan bij de dood. De gedachte achter Allerzielen, namelijk de doden herdenken, heeft ook buiten de kerk al enkele jaren navolging. Zo vindt dit jaar in Amsterdam voor de 12e keer 'Allerzielen in het Vondelpark' plaats. Honderden mensen komen op 2 november samen bij de grote vijver in het park. Iedereen is welkom. Jong en oud laten een bootje met een lichtje over de vijver varen voor iemand die ze zijn verloren. 'Honderden lichtjes die laten zien dat iemand missen ons allemaal raakt,' meer pretenties hebben de initiatiefnemers niet.

De Nederlandse Bachvereniging grijpt Allerzielen dit jaar aan om een muziekstuk

te laten horen dat bijna 350 jaar begraven lag in de archieven van de hofkapel van Wenen. Het gaat om een stuk van de Italiaanse componist Antonio Draghi. Het verbeeldt de opstanding van Jezus Christus. Draghi bewerkte het tot een theatrale passie die aansluit bij Allerzielen. Het is voor het eerst sinds 1686 dat deze passiemuziek weer in de concertzaal is te horen. Allerzielen doet ertoe.

De achterblijvers

Na het sterven volgt de rouw voor de achterblijvers. Rouw kan hard en ongenadig zijn. Daan Rot-de Launay, de vrouw van Jan Rot, nam de rubriek van Jan over. Ze geeft vanaf april wekelijks een zeldzaam inkijkje hoe ze rouwt. Alleen en verlaten zijn. Tranen die blijven komen. Het liefst wil je in je bed blijven liggen om er nooit meer uit te komen, maar je moet opstaan, want de kinderen hebben een moeder nodig. Vrienden kijken weg en durven niet te vragen hoe het met je gaat. Ze weet haar verdriet op papier te krijgen en dat is wonderbaarlijk en moedig.

Bijna elke week wordt tijdens de voorbede in de viering de namen voorgelezen van mensen die ons ontvallen zijn. Op het altaar

steekt een misdienaar een lichtje aan. We leven even mee en we weten, voor een gezin of familie is een nare periode aangebroken. Je zou willen troosten, maar dat valt niet altijd mee. Het leed van de achterblijvers is niet te benijden. Op slechte dagen heb je niets aan het volgen van het ziekteproces van bekende Nederlanders. Je hebt meer dan genoeg aan jezelf.

We kennen onderhand ook de keerzijde van het jezelf profileren via de sociale media. Je ziet maar dat deel van een mens dat hij wil laten zien. Tussen de regels door las je in de artikelen van Jan Rot dat hij zich allesbehalve als een held wilde voordoen. Er vloeiden vele tranen in zijn huis op het moment dat een behandeling niet meer aansloeg en het duidelijk werd dat zijn dagen echt geteld waren. Af en toe liet hij los dat één optreden meer van hem vergde dan hij eigenlijk aankon. De prijs was te hoog.

Meer dan gedenken alleen
In de christelijke traditie is de dood niet het einde. Christenen geloven in een voortbestaan na dit leven, al blijft het voor de meeste mensen een mysterie welke vorm dat heeft. De accenten verschuiven met de tijd. Volgens de Gentse bisschop Luc van

Looy¹ doet Allerzielen ons nadenken over de dood zelf. Ook al willen we er niet aan, het is een belangrijk stuk van ons leven. Allerzielen heeft volgens bisschop een sterke band met de eucharistie.

Er wordt op die dag heel intens eucharistie gevierd met de overledenen in onze gedachten. De bisschop vindt de verbinding met de actualiteit wezenlijk. Hij is juist op die dag gericht op de mensen die ongekend zijn gestorven, zoals op de Middellandse Zee in een gammel bootje of nu in de oorlog. Luc van Looy noemt de dood een omhelzing. Een omhelzing met degene die aan de andere kant staat. Met God. Naar een omhelzing kan je uitkijken. Hij denkt daarom niet alleen aan het sterven, maar ook aan het perspectief dat geopend wordt waar je als mens niet veel van weet. 'Zie het als een zaadje', zegt hij 'eenmaal in de grond gestopt sterft het af, maar er staat na een tijdje een stevige eik. Sterven is zorgezien ook een nieuw begin.'

Spiegelen aan wie ons voor zijn gegaan

Allerheiligen en Allerzielen staan in relatie met elkaar. Volgens de Belgische kardinaal De Kesel² is Allerheiligen het sluitstuk van het liturgisch jaar. Het jaar begint met de verwachting van Christus, zijn geboorte. Met Pasen vieren we dat hij Zijn leven voor ons gegeven heeft. Met Pinksteren zond hij Zijn Geest. Dan volgt op 15 augustus Maria Hemelvaart. Niet alleen de Zoon, maar ook zijn moeder gaat ten hemel en uiteindelijk wij allemaal. 'We zijn allemaal geroepen opdat de schepping zou lukken, niet alleen voor een uitgelezen groepje 'dat aan de verdoemenis is ontsnapt', maar voor ons allemaal, de hele schepping.' Dat is voor de kardinaal de betekenis van het woord Allerheiligen.

Bisschop Luc van Looy verbindt heiligheid met concrete toepassing in het dagelijks leven. Heilig zijn is voor hem per definitie leven volgens het evangelie. Om het eenvoudig te zeggen: dat je goed bent voor de ander. Hij verwijst naar paus Franciscus, die oproept om oprecht goed te zijn voor de armen onder ons. Heiligheid is in die zin 'ik neem andere mensen op in mijn leven. Ik draag eraan bij dat die mensen dankzij mijn inzet ook geluk mogen ervaren.'

'We spiegelen ons graag aan de mensen die ons zijn voorgedaan, vervolgt de bisschop', 'dat kunnen onze ouders zijn, maar ook de grote figuren uit de wereldgeschiedenis, zoals moeder Theresa of paus Johannes Paulus II. Dat zijn mensen die niet alleen indruk maakte op de katholieken, maar ook op de mensen daarbuiten. We kunnen iets van die mensen leren.' Dat kunnen we dus ook van mensen als Ivan Wolffers en Jan Rot.

¹ Kerknet (België) Kardinaal De Kesel: 'Heilig worden = christen worden' (video) 2018

² Historiek; Online geschiedenismagazine. Allerheiligen en Allerzielen; november 2021